

Kungliga bibliotek uudistuu

Juha Hakala

Tutustuin 14.11.96 Kungliga biblioteketin tietotekniseen nykytilanteeseen ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Kirjasto on hyvin mielenkiintoisessa muutosvaiheessa, joka ansaitsisi laajempaakin tarkastelua kuin mihin tässä on mahdollisuus.

Tietotekninen osaaminen on KB:ssa pitkään keskittynyt LIBRIS-yksikköön. Resurssien ja koordinaation puutteessa kirjaston sisäiset järjestelmät jäivät vuosien mittaan jossakin määrin retuperälle. Tilannetta korjaamaan perustettiin keväällä 1995 KB Utveckling -osasto, jota vetää Johan Mannerheim.

Viimeisen vuoden aikana kirjastoon on hankittu paikallisverkko ja yli 100 modernia PC:tä. Kun KB kesällä 1997 muuttaa takaisin täydellisesti modernisoituun vanhaan kirjastorakennukseen, ostetaan vielä muutamia kymmeniä uusia koneita. Tällöin konekanta on riittävä. Henkilökunnan koulutukseen on myös investoitu voimakkaasti, ja jokaiseen kirjaston osastoon on nimetty atk-vastaava. Tehty panostus on jo alkanut näkyä mm. kirjaston WWW-palvelimen (<http://www.kb.se>) voimakkaana kasvuna; sivuja on jo yli 700. CD ROM -verkkoa ja paikallista kirjastojärjestelmää ollaan hankkimassa.

Myös KB:n kansalliset palvelut ovat laajentumassa nopeasti. Kirjasto sai opetusministeriöltä syksyllä 29 miljoonan kruunun erillismäärärahan, joka käytetään vuosina 1997-1999. Noin kaksi miljoonaa käytetään LIBRIS-tietokannan WWW-version kehittämiseen.

Perinteinen LIBRIS perustuu IBM:n suurkanoneisiin ja STAIRS-tietokantaan. Tietokanta sisältää noin 6 miljoonaa viitettä, joista noin puolet sisältää nidetietoja; toinen puoli on Kongressin kirjaston tietokannasta ja muista lähteistä kopio-

luettelointia varten hankittua aineistoa. WWW-LIBRIS sisältää vain ne kolme miljoonaa viitettä, jotka löytyvät LIBRIS-kirjastoista. Tietokanta perustuu BRS Search -ohjelmistoon, jonka WWW-Gatewayta on käytetty WWW-käyttöliittymän rakentamisessa.

Demoversio osoittautui käytännön kokeilussa monipuoliseksi. BRS sallii "normaalien" hakuominaisuuksien lisäksi mm. vasemmalta katkaisun sekä jokerimerkkien käytön (wom#n). Käyttäjä saa viitteet näytölle sekä kortti- että MARC-muodossa.

Toisin kuin perinteinen LIBRIS, uusi WWW-tietokanta on maksuton. LIBRIS ei kuitenkaan menetä tulojaan, koska LIBRIS-tallennukseen osallistuvat kirjastot maksavat vuosimaksuja perinteiseen tapaan. Lisäksi WWW-LIBRIS ei sisällä kaukolainautointia, vaan käyttäjät saavat vain yhteisluettelotunnukset, jonka perusteella löytää edelleen ao. kirjastojen perustiedot. LIBRIS-järjestelmän kaukopalvelun suurkäyttäjät jatkanevat siksi edelleen maksullisen järjestelmän käyttöä. LIBRIS-yksikössä on alustavasti kaavailtu, että WWW-LIBRIS -tietokannasta rakennetaan yhteys perinteisen LIBRIS-järjestelmän kaukopalvelutoimintoon, jolloin osa nykyisistä ILL-palveluista voitaisiin tarjota myös uudessa järjestelmässä.

KB:lla on tarkoitus siirtää vuoteen 1999 mennessä LIBRIS IBM STAIRS-ympäristöstä UNIX-koneelle ja mahdollisesti relaatiotietokantaan. Kehitystyöhön on palkattu suunnittelija, joka tätä kirjoitettaessa selvittää järjestelmän eri toteutusvaihtoehtoja.

LIBRISin modernisoinnin ohella KB on tutkimassa useita muitakin mielenkiintoisia hankkeita.

jatkuu sivulla 9

Käyttäjien toiveita tulevaisuudelle

- Ehdotettiin, että KDOK-käyttäjätiedote ilmestyi- si Tietolinjan osana
- Käyttöoppaan päivityksen toivottiin tapahtuvan nykyistä nopeammin
- Toivottiin mahdollisuutta poimia halutut viitteet tulostukseen
- Haluttiin päästä eroon samojen viitteiden esiintymisestä useamman kerran (ns. tuplat)

- KATIn lehtivalikoimasta puuttuu useita yleiselle kirjastolle tärkeitä lehtiä (esim. Suomen kuvalehti, Talouselämä, Tekniikan maailma)

Kiitokset kaikille vastanneille! Pyrimme mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon saamamme palautteen. Ryhtymällä ARTOn tiedontuottajaksi voit parantaa KATIn lehtivalikoiman puutteita. Välitämme kyselyn tulokset myös yhteistyökumppanillemme TT-Tietopalvelut Oy:lle.

Nyt voit kokeilla tiedonhakua KDOK-tietokannoista myös WWW-käyttöliittymän kautta omalla MINTTU-käyttäjätunnuksellasi, (<http://www.tt-tietopalvelut.fi>).

jatkoka sivulta 7

Yhteinen nimittäjä monille niistä on Internet; hankkeet joko tuottavat uutta sisältöä verkkoon tai organisoivat ja arkistovat verkon nykyistä sisältöä.

Digitointihankkeista pisimmällä on Digitala Strindberg -projekti. Siinä on tarkoitus julkaista Strindbergin koko kirjallinen tuotanto (mukaan luettuna kirjeet, paitsi ne jotka tuntee vain Carl Öhman) verkossa tutkimustarkoituksia varten. Painettujen teosten ohella on tarkoitus digitoida myös alkuperäiskäsikirjoitukset ja kytkeä näin saadut kuvat tekstin asianomaiseen kohtaan. Tekstien formaattina aiotaan käyttää SGML:n TEI (Text Encoding Initiative) -dokumenttityypin määrittäystä, joka on rakennettu varta vasten humanististen tekstien koodaukseen. Projekti aikoo myös tuottaa selaimen jolla tekstejä voi katsella, sekä HTML-konversio-ohjelman, joka takaa sen että tekstien katseluun riittää myös normaali WWW-selain kuten Netscape.

Kulturarw3 on projekti, jossa on tarkoitus kerätä ruotsalaisia WWW-dokumentteja indeksoitavaksi

ja arkistoitavaksi. Kaikki työvaiheet hoidetaan automaattisesti Lundin yliopiston kirjaston NetLab-yksikön kehittämällä Nordic Web Index (NWI) -sovelluksella, johon rakennetaan arkistoinnin edellyttämät lisäominaisuudet. Alustavien suunnitelmien mukaan dokumenttien keruu on tarkoitus tehdä kaksi kertaa vuodessa. Tällöin asiakkaat voisivat tulla kirjastoon esimerkiksi vuonna 2016 ja tehdä hakuja Ruotsin WWW-dokumenteista kesäkuulta 1997.

WWW-dokumenttien arkistointia kohtaan tunnetaan suurta mielenkiintoa monissa kansalliskirjastoissa. Jos Kulturarw3-hanke toteutuu, muillakin Pohjoismailla on hyvät edellytykset rakentaa vastaavia arkistoja, koska NWI-sovellus on jo käytössä kaikissa Pohjoismaissa, eikä sen käyttö maksa mitään. Suomessahan kansallisen WWW-sivujen tietokannan on rakentanut NWI:llä CSC-Tieteellinen laskenta Oy, joka on myös kehittänyt itse ohjelmistoa yhteistyössä NetLabin kanssa. □